© www.kjnt.ro/szovegtar

Olosz Katalin

Rendhagyó interjú Albert Ernővel

2015 tavaszán, a Kanyaró-kötet (Kanyaró 2015) összeállítása során minduntalan szemben találtam magam azzal a nyugtalanító kérdéssel, hogy a kolozsvári tanár miképpen vette rá tanítványait, hogy folklórgyűjtésre vállalkozzanak, miképpen szervezte és irányította a diákok gyűjtőmunkáját csaknem másfél évtizeden át. Hiszen nem önképzőköri tevékenység adott intézményes keretet a 19. század utolsó évtizedében és a 20. század elején kibontakozó gyűjtőmozgalomnak, nem pályázatok, kitűzött jutalmak reményében álltak kötélnek a kolozsvári unitárius kollégium diákjai, és még csak nem is iskolai feladatként kellett gyűjteniük a balladákat Kanyaró Ferenc kisebb-nagyobb tanítványainak.

A kérdés annál is inkább izgatott, mivel a diákgyűjtések szervezésének mikéntjéről mind a mai napig fölöttébb hézagosak az ismereteink. Többnyire csak azokról a mozgalmakról tudunk valamivel többet, melyek intézményes keretek között bontakoztak ki egy-egy tanár vagy egy-egy újság/folyóirat kezdeményezésére és irányítása alatt. Az ilyenfajta mozgalmakról szerencsés esetben a fennmaradt önképzőköri jegyzőkönyvekből, kéziratos diáklapokból, iskolai értesítőkből vagy hírlapi cikkekből szerezhetünk tudomást, akár bővebb tájékoztatást is. Az intézményes keretek nélkül kibontakozó mozgalmakról viszont hallgatnak az írott források.

Kérdések és bizonytalanságok útvesztőjében tévelyegve jutott eszembe, hogy megkérdezhetném Albert Ernőt,[1] aki több évtizeden át szervezte

---

[1] Albert Ernő (Csíkdánfalva, 1932. január 14.) tanár, népköltészeti gyűjtő. Középiskoláit Csíkkarcfalván és Csíkszeredában végezte, majd a Bolyai Tudományegyetemen szerzett magyar nyelv és irodalomszakos tanári oklevelet 1954-ben. Sepsiszentgyörgyre kapott kinevezést. Előbb általános iskolában tanított, majd az 1. számú középiskola (volt Székely Mikó Kollégium) tanáraként és igazgatójaként tevékenykedett.„Népköltészeti kutatásait összekapcsolta a kollégiumban hagyományossá vált gyűjtéssel. […]

és irányította az egykori Székely Mikó Kollégium utódjának, a Sepsiszentgyörgyi 1. sz. Középiskola diákjainak gyűjtőmunkáját, s aki mellesleg – saját szavait idézve – „bojtár-tanársága" idején mintegy két hónapig tanárom volt 1954 őszén, középiskolai tanulmányaim első esztendejében. Tanár és tanítvány viszonya azóta kölcsönös tiszteleten és megbecsülésen alapuló barátsággá alakult. Ennek jegyében fordultam hozzá egy 2015. május 20-ról keltezett levélben a következő kéréssel: „Kanyaróval bajlódva (még mindig!) eszembe jutott, hogy én is, más is sokszor leírtuk, hogy X vagy Y sikeresen gyűjtetett diákokkal, mert a szünidőre szétszéledő diáksereg minden időben könnyen és eredményesen tudott meríteni szülőfaluja vagy aktuális lakhelye szájhagyományozó költészetéből. Azt is sokszor elmondtuk, hogy az ilyen fajta gyűjtőmunkának kulcsfigurája a tanár, aki rá tudja venni tanítványait, hogy folklórszövegek felkutatásával és leírásával bíbelődjenek. Azonban nagyjából ezzel ki is merül a tudásunk a diákgyűjtők és a gyűjtést irányító tanár munkájáról – pontosabban munkájuk mikéntjéről, gyakorlati megvalósulásáról. Mivel Szabó Sámuelt, Gyulai Pált, Kanyaró Ferencet, Konsza Samut, Bura Lászlót nem kérdezhetem meg, hogy miként csinálta, hozzád fordulok kérdéseimmel." – E felvezetés után következett tizennyolc kérdés, melyek további részletekre vonatkozó alkérdéseket is tartalmaztak, s melyeket itt és most nem sorolok fel, mert Albert Ernő a kérdéseket megismételve válaszolt mindenikre. Majd így folytattam a levelet: „Hirtelenjében »csak« ennyi kérdés jutott eszembe. És még egy – a legfontosabb! A Kriza János Néprajzi Társaság 22. Évkönyvében található tanulmányodban (Albert 2014) miért nem szerepel egy szó nem sok, annyi sem erről a gyűjtőmun-

---

Tanítványaival mintegy 3000 csíki és háromszéki népballadát, ill. változatot gyűjtött össze, ezekből 425 darabot közöl *Háromszéki népballadák* c. alatt (a dallamokat magnetofonról lejegyezte Szenik Ilona, bevezeti Faragó József, 1973)."(Balogh (főszerk.) 1981: 37–38). A diákgyűjtések szervezése mellett Albert Ernő folytatta a maga, még tanulmányai idején elkezdett gyűjtőmunkáját is: Csíkban, Gyergyóban és Háromszéken gyűjtött több évtizeden át. Összegyűjtötte és közzétette egy ditrói idős asszony teljes énekes repertoárját (Albert 1989, 2017); saját és tanítványai gyűjtéséből született meg *A halálra táncoltatott leány* című csíki népballadákat tartalmazó kötet (Albert 2004); átfogó kutatásokat végzett a háromszéki cigányok magyar népdal- és népballadatudásáról (Albert 1998, 2000, 2001); hangszalagra rögzítette és közreadta egy gyimesi házaspár önéletrajzi elbeszéléseit (Albert 1995, 1997, 1999), illetve folklórrepertoárjának egy részét (Albert 1995a, 1999b, 2000b);monografikus tanulmányt szentelt a Váradi Józsefről született balladának (Albert 1996), valamint egy szökött katona történetét megidéző helyi balladának (Albert 2007), feltárva mindkét ballada történeti valóságmagvát.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

káról? – Tudom a válaszod: *Néprajz és iskola* a címe a tanulmányodnak. Hát jó, fogadjuk el, hogy ott csakis néprajzi kérdések kerültek terítékre. Akkor viszont tisztelettel (de sürgetően) kérdezem: mikor és hol olvashatjuk Albert Ernőnek a gyűjtés történetére vonatkozó visszaemlékezését, egy olyan dokumentumot, melyet soha senki más hitelesen nem tud megírni?! Ha semmi más, legalább a fenti kérdésözön győzzön meg arról, hogy égetően szükséges ennek a visszaemlékezésnek a megírása és közzététele, mert alighanem Te vagy az utolsó élő gyűjtésszervező tanár, aki személyes tapasztalatairól, munkamódszeréről, a gyűjtőmunka folyamatáról és eredményeiről hitelesen tud számot adni. Mindezek a kérdések a Kanyaró-gyűjtemény kapcsán merültek fel, és előre is köszönöm, ha akár csak egy-egy rövid tőmondatos választ adsz eligazításul. Nem várok én most hosszas fejtegetést, válaszaidból csupán analógiás támpontokat remélek arra nézve, hogy miként folyhatott a gyűjtőmunka Kanyaró Ferenc irányítása alatt. Elnézésedet kérem a frontális támadásért, a lerohanásért. De nézz szét: kihez fordulhatnék ezekkel a kérdésekkel? Egy, csak egy legény van talpon a vidéken…"

Tíz nap múlva – május 30-án –érkezett meg a válasz. De nem csupán a kérdések megválaszolása. „Első olvasáskor arra gondoltam – írta kísérő levelében Albert Ernő –, itt az alkalom annak leírására, hogyan alakult életemben a népköltészet iránti érdeklődés, szeretet, hogyan kezdtem a gyűjtéshez, milyen emlékeket, élményeket jelentettek. Egy ideig az adatokat kerestem, majd amikor írni kezdtem, akkor jöttem rá, hogy több időt igényelne elképzelésem megvalósítása, így a kezdeti részletes leírás helyett már vázlatos ismertetésre tértem át, sőt abbahagytam, és a kérdésekre próbáltam válaszolni. Tulajdonképpen erre is kértél." – E rövid „magyarázkodás" mögött az áll, hogy Albert Ernő a népköltészet iránti érdeklődésének vallomásos vázolásával egészítette ki kérdéseimre adott válaszait. E vallomás valóban a fogyó holdra emlékeztet, de így is rendkívül fontos és jelentős, nemcsak úgy általában a folklorisztika számára, de a kérdések megválaszolása – kontextusba helyezése – szempontjából is. Ebből tudjuk meg, például, hogy Albert Ernő – noha kisiparoscsaládból származik – tulajdonképpen beleszületett egy olyan felcsíki közösségbe, melynek mindennapjai és ünnepnapjai egyaránt a hagyományok szabta mederben folytak. Népköltészet iránti érdeklődését is a szülőfalu és tágabb értelemben a csíki székely hagyományok határozták meg, melyekre aztán bizton ráépülhettek azok a kívülről jövő impulzusok, melyek a

középiskolás, majd egyetemista fiatalembert érték. Mire végére ért egyetemi tanulmányainak (hol Faragó József tanítványa volt), Albert Ernő nemcsak számottevő jártasságra és tudásra tett szert a népköltészet és néptánc gyűjtése-ismerete tekintetében, de arról is pontos elképzelése volt, hogy mit szeretne csinálni az elkövetkező időben: mindenekelőtt tanítani, s folytatni a megkezdett népköltészeti gyűjtőmunkát.

Az 1954-ben Sepsiszentgyörgyre kihelyezett fiatal tanárnak meg sem fordult a fejében, hogy tanítványai bevonásával gyűjthetné a népköltészetet. A folklórgyűjtést egyéni programnak tekintette. Mint maga fogalmaz: „A tanítványok bevonása a népköltészeti gyűjtésbe a véletlennek köszönhető."[2] Ez a véletlen azonban mindjárt tanári pályája legelején, 1954 őszén következett be: az egyik sepsiszentgyörgyi általános iskola hatodik osztályában a népballada került sorra a tananyagban. Albert Ernő az óra végén elmondta, hogy még a jelenkorban is keletkeznek balladák, s példaként bemutatott egy 1950-ben történt eseményről született balladát, melynek balesetet szenvedett hőse osztálytársa volt Albert Ernőnek a csíkdánfalvi általános iskolában. A ballada hallatán az egyik tizenhárom éves tanuló jelentkezett, hogy ő ismeri és tudja a Ferencz Károlyról szóló balladát. Kiderült, hogy csíkszentdomokosi szolgálójuktól tanulta.

A hatodikos kislány balladatudása revelációként hathatott a fiatal tanárra. Nemcsak azért, mert konkrét bizonyítékul szolgált a ballada gyors terjedésére, háromszéki előfordulására négy évvel a halálos baleset után, de annak felismeréséért is, hogy tanítványaira is számíthat folklórgyűjtő tevékenységében.[3]

Az időközben középiskolába áthelyezett tanár kérésére 1955-től szórványosan, a hatvanas években már rendszeresen tanulók egész sora kapcsolódott be a háromszéki népköltészet gyűjtésébe. Az ötletet a rendszeres gyűjtés megszervezésére Albert Ernő ugyancsak a tanítványaitól kapta: miközben meghonosította az iskolában a tanulók egyéni munká-

---

[2] Lásd az 1. számú kérdésre adott választ.

[3] A ballada csíki-háromszéki elterjedéséről lásd bővebben Albert 1973: 462–465/406–409. sz., 541–542/406–409. Ferencz Károly (A fától megütött legény); Albert 2004: 62–64, 266–268/192–194. sz., 335/192–194. Ferenc Károly (Az idő rövidre volt mérve). (Ferenc Károly neve a kötetekben is kétféle írásmódban szerepel, ezért szerepeltetjük itt mi is mindkettőt. Míg a háromszéki kötetben egységesen a cz-s névváltozat szerepel, a 2004-es kötetben viszont egy kivételével Albert Ernő és a gyűjtők is csak c-t írtak Ferenc Károly nevében. [A szerk.])

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

ját/kreativitását serkentő évi házi dolgozat íratását magyar irodalomból, tanítványai kérésére-javaslatára a választható témák közé bekerült a folklór- illetve néprajzi gyűjtés is. A diákok érdeklődése az irányító tanár érdeklődésének megfelelően elsősorban a népballadára irányult, de más folklórműfajok, sőt, helynevek gyűjtésétől, néprajzi témák kidolgozásától sem zárkóztak el. A gyűjtőmunka nem terjedt ki az iskola minden osztályára, csak azokban az osztályokban folyt, amelyekben a magyar irodalmat Albert Ernő tanította. Ott viszont nemcsak a házi dolgozat ürügyén került sor a népköltészet gyűjtésére, alkalomszerűen mások is bekapcsolódtak a gyűjtőmunkába. Mindezt azért fontos megjegyeznem, mert akkoriban Albert Ernőnek, lévén hogy az iskola igazgatói tisztét ő töltötte be, csupán egy, esetleg két osztályban voltak órái. Időlegesen megpróbálta ugyan kiterjeszteni a gyűjtőmozgalmat a középiskola minden osztályára, de nem járt kellő sikerrel a kezdeményezés.[4]

A gyűjtőmunka eredményeiből először a *Gyökerek* (1966–1980) című iskolai lapban közöltek mutatványokat (Albert 2016),[5] majd 1973-ban 425 balladát felölelő testes kötetben hozták nyilvánosságra az addig gyűjtött szövegek legjavát, s hozzávetőlegesen ugyanannyi kiadatlan balladának a jegyzékét (Albert1973: 477–497).

A kötet megjelenése után tovább folyt a gyűjtőmunka, melynek eredményei 1980-ig a *Gyökerek* lapjain követhetők nyomon, egy részük pedig Albert Ernő csíki népballadákat tartalmazó kötetében lelhetők fel (Albert 2004). A diákkéziratoknak azt a részét, mely a *Háromszéki népballadák* anyagául szolgált, Albert Ernő 1994-es nyugdíjazásakor az iskola könyvtárában helyezte el. Ott azonban figyelmetlenség/gondatlanság következtében egy adott pillanatban hulladékpapírként a többi házi dolgozattal együtt felszámolták: beadták a hulladékgyűjtő központnak.[6] A kiadatlan balladákat (melyeknek a *Háromszéki népballadák*ban csak a jegyzékét közölték) a kolozsvári Folklórintézet[7] archívumában helyezték el (Albert 1973: 479). Az 1973 után gyűjtött anyagot Albert Ernő nyugdíjazásakor magához vette, hogy tovább folytathassa a gyűjtött folklóradatok rend-

---

[4] Lásd a 3. kérdésre adott választ.
[5] Lásd még a 3, 15. és 16. kérdésre adott választ.
[6] Lásd a 16. kérdésre adott választ.
[7] Az intézet akkori neve Társadalom- és Politikai Tudományok Akadémiája kolozsvári Etnográfiai és Folklór Osztálya volt.

szerezését/feldolgozását. Ezt az anyagot– saját kiadatlan gyűjtéseivel együtt – három évvel kérdezősködésem után, 2018 tavaszán Albert Ernő átadta a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumnak, hol jelenleg is folyik a hatalmas kéziratos gyűjteményegyüttes leltározása.[8]

Amint a fentiekből kitűnik, Albert Ernő a gyűjtőmunka szervezésében sajátos, egyéni utat járt be. Kérdéseimre adott válaszaiból mégis az a következtetés vonható le, hogy jutalmak reménye, pályadíjak kitűzése, intézményes keretek nélkül is rávehetőek a diákok a gyűjtőmunkára. Éppen csak legyen egy olyan irányító tanár, aki egyéniségének, szakmai elkötelezettségének varázsával, személyes példájával magával tudja ragadni tanítványait. Az önálló szellemi munka örömének megízleltetése játszhatott döntő szerepet abban, hogy Albert Ernőhöz és tanítványaihoz hasonlóan fél századdal korábban Kanyaró Ferenc diákjainak körében is eredményes gyűjtőmozgalom bontakozott ki.

Záró gondolatként még annyit tennék hozzá az elmondottakhoz, hogy kérdéseimmel talán-talán nem csupán egyéni problémáim megoldására kaptam választ Albert Ernőtől. Hinni szeretném, hogy levélváltásunk is szerepet játszott abban, hogy Albert Ernő korábban megkezdett és néhány hónappal ezelőtt befejezett önéletírásában külön fejezetet kapott a folklór iránti érdeklődés és a gyűjtés története.[9]

Marosvásárhely, 2019. október 15.

---

[8] A leltározás ezen fázisában a következő információkat közölte Gazda Enikő, a Székely Nemzeti Múzeum muzeológusa: „A Székely Nemzeti Múzeum Néprajzi Dokumentumtárában, az 5-ös fondban található Albert Ernő kéziratos anyaga. Az 1-es egységben a levelezés, a 2-es egységben a diákdolgozatok, a 3-as egységben Albert Ernő tanulmányai. Valószínűleg a 4-es egység lesz a hangzóanyag." Gazda Enikő mindenkori segítségét ezúton is köszönjük. [A szerk.]

[9] Ezt a fejezetet lásd a jelen évkönyvben *A folklór szolgálatában* címen. – Albert Ernő *Életösszesítés* című önéletírásának kéziratát az idén nyáron adta át a Székely Nemzeti Múzeumnak archiválásra. Itt köszönöm meg Albert Ernőnek nemcsak azt, hogy kérdéseimre válaszolt, hanem azt is, hogy önéletírásának kéziratát elektronikus formában rendelkezésemre bocsátotta.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Albert Ernő

Válaszok a feltett kérdésekre
(2019. május 20–30.)

Előzmények

Úgy érzem, kell írnom az előzményekről, hogy a szenvedély, ügyszeretet világosabb lehessen.

Édesapám iparos volt, takácsmesterséget folytatott Csíkdánfalván. Földet nem művelt, az ipar jövedelméből élt a család, amely ingadozóan alakult: hol kellő sikerrel járt, hol meglepetésekkel. Bizony gyermekként láthattam a folyamatos küzdelmet, és a kemény mindennapi munkát. Így a hagyományos életmód nem tartozott mindennapjaimhoz. A gyermekként elvégezhető feladatokat magam is teljesítettem otthon, de számomra újdonságszámba ment, ha láthattam a szántást, kaszálást, aratást, cséplést. Vagy a lányok, legények vasárnapi vecsernye előtti éneklő sétáját a falu között a színes szoknyákban, a legények a fehér harisnyában, fekete lágybiban.[10] Mondták, hogy nemrég még az egyik tízes[11] legényei fehér lágybit viseltek. Magam csak egyet-kettőt láttam. A fekete bőrből készült csizmáknak is mind a leányok, mind a legények lábához ügyesen, fényesen, feszesen hozzá kellett simulniuk. A faluban annyira őrizték a hagyományos viseletet, hogy még az 1960-as évek elején is szervesen hozzátartozott a vasárnaphoz, az ünnephez.

---

[10] lágybi – lajbi. Itt jegyezzük meg, hogy az interjúhoz fűzött lábjegyzetek csak a szerkesztett változatban szerepelnek, Olosz Katalin készítette őket. Albert Ernő bibliográfiai utalásait szöveg közben közöljük kerek zárójel között. A szövegközi, szögletes zárójelbe tett könyvészeti hivatkozások a szerkesztés során kerültek az interjúba.

[11] tízes – feltehetően az évszázadokkal korábban kialakult közigazgatási egység, a *tized* helyi megnevezése: tíz házból/gazdaságból álló közigazgatási egység valamely település (falu, község, város) területén (Vö. Fazakas (főszerk.) 2009: 330). – Albert Ernő vitatja ezt a magyarázatot. Szerinte a felcsíki falvakban a tízesek nem közigazgatási egységként jöttek létre, hanem úgy, hogy kezdetben a *szerek* – a nagyobb családok csoportosulásai – alakultak ki. A családok növekedése / bővülése következtében a *szerek szegek*re tagolódtak, s ezt követően alakultak ki a tízesek. Dánfalván „ma is úgy mondjuk: Felszeg tízes, Középszeg tízes” – tájékoztatott Albert Ernő 2019. október 17-i levelében.

Hat-hét éves koromban szívesen látogattam nagyszüleimet. Először az istállóba néztem be a lovakhoz, tehenekhez, csikókhoz, borjakhoz, juhokhoz. És örömmel mentem a rokonokhoz, mert mindenütt valami érdekeset is láttam. Bőven volt rokonunk. Édesapámék tizenketten születtek, kilencen még az 1970-es évek elején éltek. Ők mind földműveléssel foglakoztak. Egyik nagybátyámnak olyan gondozott lovai voltak, hogy a faluban a legszebbeknek tartották, halála után is sokan emlegették lovait.

A sok gyermekkori élmény és emlék közül csak néhányat említek. Gyakran találkoztam nagyapáméknál unokatestvéreimmel. Megszámoltuk: a negyvenes évek végén 52-en voltunk. Sokszor az iskolában is egy-egy osztályban hárman-négyen is tanultunk. Kiemelkedő élmény maradt folklór szempontjából a legkisebb nagynéném esküvője. Kilenc-tíz éves lehettem, amikor egy évvel idősebb unokatestvérem közölte, hogy este nekünk is kell a leánykákkal táncolnunk. Hiába mondtam, hogy én nem tudok, erőltetve hívott hátra a csűrbe, hogy ott ő majd megtanít. Próbálgattuk, s valamennyire csak kellett sikerülnie a tanulásnak, mert a lányunokatestvéreim mondták édesanyámnak:

– Ernő még nem táncoltatott meg engem. – S édesanyám figyelmeztetett: mindenik lányt meg kell táncoltatni.

Az erdei kaszáláskor édesapám magával vitt. Olyankor kalákába hívták a rokonságot. A kaszások versenyeztek. Vidáman tárgyalták meg evéskor, hogy kinek hogy vágott a kaszája, ki haladt jobban a renddel. Gyermekekül a patak partján fűzfavessző végére szerelt szalonnadarabbal rákásztunk. Estére szép számmal fogtunk.

Láthattam farsangbúcsúztatást, a betlehemeseket, a harmincas évek végén a kecske- és medvetáncoltatást. Szinte mindent, ami a falusi élethez tartozott.

Soha nem lehet tudni, mely kulturális esemény határozza meg akár életre szólóan is valamely néző sorsát. Kilenc éves lehettem, amikor a dánfalvi iskolában anyák napi ünnepséget tartottak. Magam is szereperltem, de egyik nagyobb leányka elmondta a *Budai Ilona*-balladát. Még ma is hallom, ahogy mondta: *Bizony nem megyek én, mert nem voltál anya* – s a többi részt. Hallom, látom, érzem azt a döbbenetet, amely átjárta akkor a termet. A hallgatóság egységesen érezte, hogy valami soha meg nem bocsátható, kegyetlen tett történt. Ember ilyet nem tehet. És nem volt asszony, akinek ne hullottak volna könnyei.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Amikor később olvastam Seprődi János visszaemlékezését a *Barcsai*-ballada énekléséről Kibéden [Seprődi 1913: 46],[12] mindig a dánfalvi *Budai Ilona* elmondására gondoltam. Talán ez a még súlyosabb tragédia döbbenetet, fájdalmas anya-elítélést, elhagyott gyermek iránti sajnálatot keltett a 150–200 körüli hallgatóban. S Csoóri Sándor tanulmányát olvasva [Csoóri 2004] még inkább tudatosodott bennem, hogy ezek a mi nagy, semmihez nem hasonlítható, mérhetetlen művészettel alkotott igazi magyar tragédiáink.

1942-ben a KALOT[13] ünnepségen a somlyói Nyeregben magam is ott lehettem. Az az ünnep is örök emlékként maradt meg. A nagysikerű lóverseny mellett a taplocaiak lóhátas tömeges szereplőkkel mutatták be a hegyoldalban *Az aranyszőrű bárány*t,[14] vagy a szentdomokosiak szintén sok szereplővel a *Dúsgazdag*ot.[15]

Fájdalmas élményként maradt emlékezetemben az egyik, Dánfalván rendezett vasárnapi táncos összejövetel. A madarasi és dánfalvi fiatalok jó kedvvel, énekelve mulattak, de az udvaron egy dánfalvi és egy madarasi legény verekedni kezdett. Hírére mindkét falu legényei a falujuk legénye mellett kiálltak, s rövid idő alatt legalább ötven-hatvan legény valóságos

---

[12] „Az a meggyőződésem – írta Seprődi *Marosszéki dalgyűjtemény*ének VIII. részében – hogy senkinek nem lehet igaz fogalma a magyar népballadáról, sem a régi énekmódokról, míg valamelyik nagyobb balladának, pl. Barcsainak, Fejér Lászlónak vagy Molnár Annának az előadását kellő hangulattal s kellő környezetben meg nem hallgatta. Mikor Pozdor el kezdte mondani Barcsait, rajta is, a begyűlt 20–30 tagból álló közönségen is oly ünnepi meghatottság vett erőt, mint akár a Nemzeti Színházban vagy Operaházban előadott valamelyik darab nagyobb tragikus jeleneténél"(Seprődi 1913: 46). – A Seprődi-idézetet Albert Ernőnek köszönöm, ő kereste elő jegyzeteiből és küldte elközlésre bibliográfiai adataival együtt.

[13] KALOT – Katolikus Agrárifjúsági Legényegyesületek Országos Testülete, amely 1938 és 1946 között működött, „a földművesek és földmunkások legényegyleteit vagyoni helyzetre és vallásfelekezetre való tekintet nélkül összefogó országos szervezet. – Célja a krisztusibb ember, a műveltebb falu, az életerős nép és önérzetes magyar érdekében az agrárifj. szellemi, anyagi támogatása, összefogása és érdekvédelme." (http://lexikon.katolikus.hu/K/KALOT.html)

[14] *Az aranyszőrű bárány* – háromszéki népmese Kriza János gyűjteményében. (Kriza 1863: 427–429/IX. sz.)

[15] *Dúsgazdag* – Dúsgazdagolás: népi dramatikus játék. „A Comico-Tragoedia című, ismeretlen szerzőtől származó moralitás (1646) II. felvonásának rövidített és erősen átdolgozott, folklorizált változata énekbetétekkel. Feltehetően ponyvanyomtatványokból került a népi színjátszás repertoárjába. A darab a bibliai Gazdag és Lázár példázatot szedi párbeszédekbe" (Dömötör 1977).

csatatérré alakította az iskola udvarát. Mindenik kezében veszedelmes fegyver – bicska volt. Folyt ott vér is. Külön részletezését más helyen leírtam [Albert 2010a: 192, 2010b] a buta érzékenységből eredő első ütéstől a végkifejletig. S ezek a halálos kimenetelű történetekről szóló balladákat juttatták eszembe.

A csíkszeredai gimnáziumban a háború utáni években Kovács Dénes[16] rajztanár és Kocziány László,[17] a csíksomlyói tanítóképző magyartanára hozzáértéssel táplálták a népi hagyományokat. A képző énekkara nagy sikerrel énekelte a magyar népdalokat. Jó hangú énekesek gyakran előadtak vagy megjelenítettek egy-egy népballadát: *A rossz feleség*et, *A szerelem próbáj*át, *A megcsalt férj*et stb. A pünkösdi búcsúra érkező kolozsvári diákok a gimnáziumban bemutatták a színpadra alkalmazott *Kőmíves Kelemenné*-balladát. Magunk pedig az iskolában alakított tánccsoportban folyamatosan szerepeltünk különböző ünnepségeken a város közönsége előtt. Bemutattuk a Molnár István feldolgozta *A halálra táncoltatott leány* táncjátékot [Molnár 1943].

A bentlakásba is különböző csíki falvakból érkezett diákok magukkal hozták otthoni népdalaikat, meséiket. A mintegy huszonöt ágyból álló bentlakási hálószobában szokássá alakult, hogy esténként felváltva egy-egy diák elalvás előtt mesét mond.

---

[16] Kovács Dénes (Tótszentpál, 1920. febr. 26. – Csíkszereda, 1977. szept. 8.) – néprajzi író, tanár, muzeológus. Gödöllőn érettségizett (1938), felsőbb tanulmányait a budapesti Képzőművészeti Akadémián végezte (1944). Rajztanárként kezdte pályáját Csíkszeredában, majd 1950-től a Csíki Múzeum igazgatója és évkönyveinek, közleményeinek szerkesztője lett. Koncepciós perben letartóztatták, s két év után szabadulva egy ideig csak a csíkszeredai Készruhagyárban dolgozhatott, mint tervező. 1963-tól a Csíki Múzeumban alkalmazták muzeológusként. 1968-tól a Hargita megyei Művelődési Bizottságnál népművészeti irányító volt. Részt vett a szárhegyi Lázár-kastély restaurálásában. (A. I. 1994)

[17] Kocziány László (Medgyes, 1920. nov. 10. – Marosvásárhely, 1977. jan. 31.) – irodalomtörténész. „Középiskolai tanulmányait Budapesten, az egyetemet 1944 és 1948 között Pannonhalmán és Kolozsvárt végezte. Tanár Kolozsvárt, Csíksomlyón, Medgyesen, majd Székelykeresztúron, 1955-től szerkesztő az Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó marosvásárhelyi részlegénél, 1957-től ugyanott a Román Akadémia fiókjának tudományos kutatója, ill. főkutatója, 1975-től magyar-latin szakos tanár a marosvásárhelyi Pedagógiai Főiskolán", hol a régi magyar irodalom és népköltészet előadója volt (M. H. – B. E. 1994).

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Első népköltési gyűjtésem is ehhez az időszakhoz kötődik. 1946 őszén magántanulóként kellett otthon maradnom. A faluban a cséplőgépek mellé tanítókat osztottak be az írásos feladatok elvégzéséhez. Egyik tanítónak el kellett utaznia, így engem kértek meg pótlására. Feladatom az volt, hogy a gazda bemondása alapján a hold és vékaféreje[18] földet hektárba, árba kellett átszámítanom. De egész nap ott kellett ülnöm, mert cséplés közben a mért gabona bizonyos százalékát is ki kellett számítanom. Akkor ösztönszerűleg minden házban egy füzetbe leírtam a falvédőkre írt szöveget.[19] Főzés vagy beszélgetés közben számos közmondás, szólás, tájszó, szép kifejezés hangzott el, azokat is leírtam.

Édesapám műhelyében megtanultam, hogyan alakul ki egy-egy minta az abroszokon, terítőkön stb. Próbáltam új mintákat készíteni, sokszor még éjjel is felkeltem, hogy a minta pontos rajzát, annak a szövőszéken megjelenítését rajzban elkészítsem. Gyakran elmondtam, szeretnék textilmérnök lenni.

A magántanulás idején tankönyv egyetlen tantárgyból sem volt, a jegyzeteket volt osztálytársaimtól kölcsönöztem. Ezért reggel korán keltem, húsz kilométert gyalogoltam, a gimnáziumban még órákat is hallgattam, majd osztálytársaimtól a néhány napra nélkülözhető füzetet elkértem, esti húsz kilométer út után hazaértem, másoltam a szövegeket, a megszabott időre visszavittem. Ez egy éven át hetente legalább kétszer a negyven kilométeres gyaloglást jelentette.

Magyar irodalomból sem volt tankönyv. A jegyzetek is eléggé zavarosak voltak. Két tanítónő is ideadta a korábbi években készített részletes jegyzetét. Akkor figyeltem fel a magyar irodalom szépségeire, majd rabja lettem a szépirodalmi művek olvasásának.

A következő évben már rendes tanulóként bentlakásban folytathattam tanulmányaimat. Írogattam is. A *Romániai Magyar Szó* helyi tudósítója arra biztatott, menjek újságírónak. Érettségi után meg is volt ott az állásom, de bátyám és édesanyám biztatására 1950 őszén a Bolyai Egyetem magyar szakára iratkoztam be.

---

[18] vékaféreje – egy véka gabonával bevethető földterület.

[19] A cséplés akkoriban nem szérűn történt, minden portán külön-külön csépelték ki a gabonát. A cséplőgép utcák és házszám szerint végigjárta a falut. Így írhatta le Albert Ernő minden házban a falvédők szövegét.

Alig érkeztem meg Kolozsvárra, már Könczei Ádám,[20] aki akkor III. éves hallgató volt, tudomást szerezve, hogy Csíkban táncoltam, meghívott az egyetem csoportjába. Ketten gyakran felkerestük a széki leányokat, legényeket, tőlük tanultuk énekeiket, táncaikat. Decemberben már színpadon is táncoltunk az egyetemi ünnepségen.

Az első éven népköltészeti előadásokat is hallgattunk. Akkor ismertem meg Faragó Józsefet.[21] Előadásai vonzóak, kellemesek voltak, szívesen hallgattuk. Szünetekben is szívesen elbeszélgetett hallgatóival. Már néhány hét után bevont a gyűjtésekbe is. Könczei Ádám a dallamokat, én a szöveget jegyeztem. Tetszett mind a táncolás, mind a gyűjtés, mind a kialakult kapcsolat tanárunkkal.

Év közben Könczei Ádám lemondott az egyetemi csoport irányításáról, engem javasolt helyébe. Rövidesen újjászerveztük, számbelileg is jelentősen gyarapítottuk a csoportot. Közben különböző vidékekre táncok gyűjtéséért is elmentünk. Voltunk a Mezőségen, Kalotaszegen, a székiekkel a városban tartottuk a kapcsolatot. A táncokat otthon, Csíkban is megtanultam, a *félolláhos*t, a *Szopos Feriét*, a *medvés*t az egyetemi csoportnak is megtanítottam.

Másodéves koromban hozzákezdtem a népköltészet gyűjtéséhez is. Dánfalván volt osztálytársaimat, rokonokat kértem éneklésre. Azt terveztem, hogy összegyűjtöm a faluban ismert mindennemű népköltészetet: balladákat, énekeket, szólásokat, verses leveleket, átnézem a fiatalok éne-

---

[20] Könczei Ádám (Küküllővár, 1928. jan. 1. – Kolozsvár, 1983. jún. 14.) – folklorista, szerkesztő. „Középiskoláit Marosvásárhelyen és Nagyváradon végezte, a Bolyai Tudományegyetemen magyar nyelv és irodalom szakos tanári oklevelet szerzett (1952). Előbb az érmelléki Szalacson és Margittán, majd Gyergyószentmiklóson tanított, 1958-ban a Folklór Intézet kolozsvári osztályának tudományos kutatója, innen azonban mint magyar »nacionalistát« elbocsátották. 1959-től nyomdai korrektor, majd munkás, 1968-tól a *Korunk*nál terjesztői minőségben belső munkatárs. Népköltészeti és népzenei tárgyú tanulmányai és cikkei 1952 óta hazai folyóiratokban és hírlapokban (NyIrK, Korunk, Igaz Szó, Művelődés, Utunk, A Hét, Előre, Igazság, Ifjúmunkás, Vörös Zászló) jelentek meg"(F. J. 1994a).

[21] Faragó József (Brassó, 1922. febr. 2. – Kolozsvár, 2004. okt. 23.) – folklorista, szakíró. „Gimnáziumi tanulmányait szülővárosában és Sepsiszentgyörgyön végezte, magyar néprajzi főszakból Gunda Béla tanítványaként 1945-ben a Bolyai Tudományegyetemen szerzett doktorátust. A Móricz Zsigmond Kollégium tagja, a kollégium kiadványainak és a Méhkas könyvkiadójának szerkesztője. 1953-ig egyetemi kötelékben folytatta szakpályáját mint gyakornok, tanársegéd, adjunktus; közben már 1950-től tudományos kutató, majd főkutató az akadémia kolozsvári folklórintézetében", hol nyugdíjazásáig dolgozott. (Balogh [főszerk.] 1981: 548–550)

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

kes füzeteit is. Meglepetést jelentett számomra, hogy a fiatalok mennyi balladát tudnak. Az első nagy élményt a Ferenc Károlyról szóló ballada jelentette. Elemiben osztálytársam volt, egyik évben egymás mellett ültünk az iskolában. 1950-ben az erdőn favágás közben véletlenül a lezuhanó fa alá került, az ütésbe belehalt. Még azon tavaszon a csemeteültetőbe összegyűlt fiatalok éneket kezdtek a történtekről. Részletesen megtalálhatók a *Háromszéki népballadák*ban (Albert 1973: 541/406–409. sz.) és *A halálra táncoltatott leány* kötetben is (Albert 2004: 335/192–194. sz.). A leányoktól, legényektől énekes füzeteiket is elkértem, onnan is sok éneket, más bejegyzést másoltam. Az akkor gyűjtött verses levelekről írtam – kiegészítve a későbbi diákgyűjtésekkel – a Keszeg Vilmos szerkesztette Évkönyv 7-es számában a tájékoztatót (Albert 1999c: 30–56).

Ettől kezdve gyakran felkerestem elsősorban balladaénekeseket, s éneküket kezdetben leírtam, majd magnószalagra vettem.

Ha részletekre nem is térek ki, meg kell említenem, hogy a hatvanas években magnetofont vásároltunk az iskolának, attól kezdve számos balladát rögzítettünk magnetofonon. Jelentős esemény volt, hogy 1971-ben Ditróban véletlenül megismerkedtem a 97 éves Ádám Joákimnéval. Mikor azt tapasztaltam, hogy a nagyszülőktől tanult, addig őrzött balladák a 19. század első feléig nyúlnak vissza, arra törekedtem, hogy minden tudását rögzítsem. Ebben az évben néhányszor felkerestem, a következő évben folytatni szerettem volna, de időközben eltávozott az élők sorából. A felvételekből született az *Édesanyám sok szép szava* kötet (Albert 1989).

A cigányoktól már 1971-ben kezdtem gyűjteni, mert rájöttem, hogy őrzik a régi, klasszikus magyar balladákat. A gyűjtésről a *Háromszéki népballadák*ban beszámoltunk (Albert 1973: 514–515), majd a tőlük gyűjtött folklór a *Sok szép cigányleány, a Szabad madár* és a *Sír az út előttem* kötetekben jelent meg (Albert 1998, 2000, 2001).

A legtöbb és a legszebb folklórt egy, a Gyimesekből ideköltözött csángó családtól gyűjtöttem. Első találkozásunk 1977. július 11-én volt, az utolsó 1991. május 10-én. Ezen időszak alatt 1976 népi alkotást rögzítettem Albert Mátyástól és feleségétől, Tamás Katalintól.[22] Közléseiknek egyik részét kétszer, még háromszor is felvettem, hogy az esetleges változtatá-

[22] A gyimesi adatközlőkkel való találkozásról lásd még a 10. kérdésre adott választ.

sokat is rögzítsem. Énekeltek-mondtak balladákat, népdalokat, keservesek egész sorát, meséket, történeteket, életrajzot, lakodalmi szokásokat, gyermekjátékokat, a folklór szinte minden műfaját. Ebből a gyűjteményből hat kötet jelent meg: három életrajzot és történeteket tartalmaz, egy hiedelemmondákat, kettő meséket. (Albert1995a, 1995b, 1997, 1999a, 1999b, 2000b)

Szintén Sepsiszentgyörgyre költözött gyimesi asszony 77 oldalas életrajza, 162 balladája és népdala, 13 hiedelemmonda kéziratban maradt. Közlője Ambrus Jánosné Balogh Julianna. Balladái megjelentek a *Háromszéki népballadák*ban (Albert 1973). Kéziratban őrzöm Mészáros Béla mintegy 150–200 balladáját és dalát, hasonlóképpen ugyanannyit Molnár Sándorné Bereczki Borbálától.

A különböző magnófelvételeken dánfalvi, ditrói, gyimesi, háromszéki énekesektől mintegy ezer adat, döntő többségben népballada található hangszalagon. Amikor Pávai István felkeresett, és ajánlotta, hogy a magnószalagokon lévő felvételeket lemásolja, és egy rend CD-lemezt nekem is juttat, akkor a hangszalagokon található felvételek mintegy 150 CD-lemezen fértek el.

Most, hogy Olosz Katalin kérésére-biztatására írom e sorokat, s nem is a kérdésekre felelek, egyre inkább foglalkoztat, bizony le kellene írni a gyűjtési élményeket, amely valamelyest érzékeltetné azokat a soha vissza nem térő élményeket, amelyek gyűjtés közben felgyülemlettek, de időközben lemondtam a részletes leírás folytatásáról. Pedig meg kellene valóban örökíteni néhány kiemelkedő eseményt. Hogy csak egyet említsek a gyűjtési emlékek közül: 1971-ben Kőröspatakon mintegy harminc cigány egyszerre énekelte az előénekes kiemelkedő hangjával a *Sárighasú kígyó*t.[23] Egyszerre mintha maga előtt látta volna az ember az ázsiai pusztákat s a vándorlók esti pihenőjét, amint sok reménnyel keresték jövőjük útját. Ezt az élményt sem a szöveg, sem a kották, sem a körülmények leírása nem tudja érzékeltetni, talán a film tudná valamelyest megközelíteni, mert egyszerre kell látni az éneklők szemét, arcát, áhítatát, átérzését.

Nem is folytatom tovább, inkább a kérdésekre igyekszem felelni.

---

[23] A *Szeretet próbája* típuscímen számon tartott népballada.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

1. Mi adta az ötletet, hogy tanítványaidat bevond a gyűjtőmunkába? (Konsza Samu[24] példája?)

A tanítványok bevonása a népköltészet gyűjtésébe a véletlennek köszönhető. Amikor 1952-ben Dánfalván hozzákezdtem a lejegyzésekhez, még úgy képzeltem el, magamnak kell végeznem a teljes gyűjtést. De harmadéves koromban megkértem egyik elsőéves szentdomokosi ismerősömet, írna le a téli vakációban otthon balladákat. Le is írt ötöt-hatot. Közöttük található a *Karda Lajos* (Az alagutat építő halála). Ugyanennek a típusnak egy másik variánsa meg is jelent *A halálra táncoltatott leány* kötetben 1953. január 28-i keltezéssel Szabó József gyűjtésében (Albert 2004: 270/196. sz; 335/196. sz.). Ezt a balladát publikálta Bura László is a kötetében, a *Szatmári népballadák*ban *Máramarosi bérceken, bérceken* címmel. A jegyzetben szereplő megjegyzés szerint az adatközlő „Kapnikbányán tanulta az ottani bányászoktól" (Bura 1978: 172–173/141. sz.).

Tehát segíthetnek mások is.

A második élmény Sepsiszentgyörgyhöz kötődik. 1954 őszén az egyik osztályban a balladákról tanultunk. Az óra végén elmondtam, hogy ma is keletkeznek balladák, mégpedig a Ferenc Károlyról szólónak 1950-es történetét közöltem. Orosz Márta 13 éves tanulóm nyomban jelentkezett, hogy ő tudja. Kiderült, hogy a csíkszentdomokosi szolgálójuktól tanulta (Albert 1973: 463–464).

1954-ben a téli vakációra hazatérő néhány bentlakó középiskolás diákot is megkértem: érdeklődjenek ismerőseik között, ismernek-e balladákat? Ha igen, írják le. Néhányan vakáció végén hoztak is magukkal.

Ekkor még nem tudtam Konsza Samu gyűjtéséről. Később hallottam róla. Amikor 1957-ben megjelent a kötet, nem is gondoltam arra, hogy

---

[24] Konsza Samu (Nagybacon, 1887. dec. 15. – Sepsiszentgyörgy, 1971. szept. 15.) – tanár, folklórgyűjtő. Elemi iskoláit szülőfalujában, középiskoláit a székelyudvarhelyi református kollégiumban végezte, 1913-ban a budapesti egyetemen szerzett magyar–latin szakos tanári oklevelet. „1912-től, első világháborús katonai szolgálatának megszakításával, a szászvárosi Kun Kollégiumban tanított, 1925-től a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégiumban, ahol 1948-ig tanár (1943–44-ben igazgató), 1948 és 1957 között nyugdíjas tanárként könyvtáros volt. [...] 1927-től diákjainak bevonásával a megye jó részére kiterjedő gyűjtőmozgalmat szervezett. Ennek eredménye három évtized múlva a *Háromszéki magyar népköltészet* című kötet (F. J. 1994b).

hasonlót meg tudnék valósítani, de folytattuk a gyűjtést, elsősorban a balladákra figyeltünk.

A tanulókkal házi dolgozatot írattam. Az első ötletet 1956-ban az adta, hogy az irodalomelméletet kezdtük tanítani, de tankönyv nem jelent meg. A tanulóknak feladatul adtam, hogy egy-egy irodalmi műből keressék ki a szóképeket, stílusalakzatokat. Eredményesen és jó kedvvel végezték el. Ekkor gondoltam arra, hogy több időt biztosítva a tanulók nagyobb lélegzetű dolgozatot is tudnak önállóan készíteni. Ekkor év elején jelöltünk ki címeket. Felsoroltam akár hatvan-hetven címet is, választottak belőle, de javasolhattak is nekik tetszőbbet. Egyik tanuló visszaemlékezését írom ide, aki 1959-ben érettségizett. Rácz Gabriella 2011-ben így írt: „[...] év végi dolgozatot is kellett írnunk. Így született meg az első irodalmi tanulmányom Ady Endre novelláiról. Nagy élmény volt a vele való foglakozás. Családunk is annyira fontosnak tartotta ezt a munkát, hogy nekem nem lévén elég szép írásom, Édesanyám gyöngybetűivel lemásolva adtam be. Értékelés után visszakaptam, és ma is őrzöm" (József (szerk.) 2011: 300).

Kántor Lajos 1964-ben a *Korunk*ban írt a házi dolgozatokról, a tanulók önálló gondolkodásra neveléséről ilyen befejezéssel: a szentgyörgyi diákok „[...] a provinciában sem provinciálisak. Mert az ember önmagában hordja a provincializmust vagy önmagából kiveti azt; [...] akik még nem szakítottatok közönnyel, pedagógiai sablonnal, figyeljetek a szentgyörgyi diákok és tanáraik példájára – ilyen fáradság elűzi a fáradtságot!" (Kántor 1964: 692).

A tulajdonképpeni ötletet, hogy bevonjam a tanulókat is a házi dolgozatok készítése során a népköltészet gyűjtésébe, Nagy Róza nevű tanulóm adta. 1960 őszén a Székely Mikó Kollégiumba helyeztek vissza. Csak egy osztályban tanítottam. Amikor év kezdésekor a házi dolgozatok címét állapítottuk meg, Nagy Róza azt kérte: írhasson dolgozatot a háromszéki varrottasokról. Kezdetben le akartam beszélni tervéről. De ő ragaszkodott hozzá. Év végén szép kivitelezésű, lefűzött lapokra, géppel írva nyújtotta be dolgozatát. Írt Háromszékről, térképet is mellékelt, feltüntetve a falvakat. Írt a kender és len termesztéséről, feldolgozásáról, a szövésről, a varrásról, a mintákról, motívumokról, hímzésükről, a színekről. Bemutatott 42 mintát és elkészített varrottast rajzban és fényképpel. Ekkor született az a gondolat, hogy ugyanezt a népköltészetről készített házi dolgozatokban meg lehet ismételni. A következő évben az irodalomtörténeti dolgozatok kijelölése mellett különösen a vidéki tanulókat arra

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

biztattam, írjanak szülőfalujukról, próbáljanak népballadákat gyűjteni, ha nem találnak, bármilyen más műfajt, szokásokat is jegyezzenek le, keressenek kézzel írott énekes füzeteket stb.

2. Volt-e valamilyen intézményes kerete a gyűjtőmunka megszervezésének (önképzőkör, tantárgyverseny, gyűjtési pályázat, pályadíj, jutalom), vagy a magyarórákon belül kerítettél alkalmat arra, hogy felkeltsd a diákok érdeklődését, és kellő útmutatással ellásd a gyűjtésre vállalkozó diákokat?

Az első időszakban csak az órákon megbeszélt témákra figyeltünk, jutalom a megbeszélésen elhangzott elismerés volt. Kissé hihetetlennek tűnik, de valóságos versengés alakult ki a tanulók között: ki tud jobb dolgozatot írni? Többen nagyobb méretű lapokra írták, külsejében is szépítették, varrottas borítót készítettek. Mégis az önálló alkotás öröme késztette arra, hogy megfelelő dolgozatot készítsenek. A szülőfaluról szólókba fényképeket helyeztek el.

Az útmutatás abban állott, hogy a balladák vagy más népköltészeti alkotások esetében pontosan közöljék a közlő nevét, az asszonyneveket teljesen, az életkort, a helységet, a keltezést, és írják le a valós történeteket teljesen. Példaként bemutattam előző években készített dolgozatokat.

3. Milyen útmutatást adtál a diákoknak? (Mit gyűjtsenek, milyen műfajt vagy csak balladákat; hogyan gyűjtsenek, mit jegyezzenek le a puszta szövegen túl, mire figyeljenek stb.) Ezt az útmutatást írott formában kapták meg a diákok, vagy szóbeli eligazítással oldottad meg évről évre, és csak azokban az osztályokban, ahol óráid voltak? Vagy az egész iskolára kiterjedő gyűjtőhálózatot szerveztél?

Bizonyára a balladák iránti vonzalmam késztetett arra, hogy már kezdettől erre a műfajra irányítottam a diákok figyelmét, de mindig hozzátettem: ha nem találnak balladát, próbálkozzanak más műfajokkal, akár szokásokkal, helynevekkel.

Az előkészítésre az év első óráján került sor, a címek kijelölésekor, ilyenkor több részletre kitértünk. Mindig tapasztalhattam, hogy a tanulóknak tetszett az, hogy önálló feladat elvégzéséhez kezdhettek. Egy év állt rendelkezésükre. Ilyenkor maguk is javasoltak témákat.

Dolgozatokat csak azokban az osztályokban készítettek, amelyekben tanítottam, de ilyen évente egy, esetleg két osztály volt.

Később arra kértem a tanulókat, hogy az irodalmi témák mellett jelentkezzenek balladák gyűjtésére is. A gyűjtés eredményét a II. fokozati vizsgára készített dolgozatomban ismertettem. Ekkor 320 népballada teljes szövegét vagy adatait sorakoztattam fel pontos adatokkal. (Albert E.: *A népballada*. Kézirat.)[25] Azt terveztem, hogy a diákok által gyűjtött balladák nyomán haladva sorban felkeresem az énekeseket, magnetofonszalagra veszem, és raktározom, rendszerezem a gyűjteményt.

Időközben 1966-ban megjelent iskolai folyóiratunk, a *Gyökerek*. Ez is a diákok javaslatára született. Már a második szám után majd minden számban közöltünk elsősorban balladákat, majd külön köszöntő számot készítettünk Konsza Samu születésének 80. évfordulójára.[26] Mind a folyóirat, mind a népköltészeti közlések felkeltették az érdeklődést iskolánk iránt, majd minden romániai magyar országos újság írt róla. Faragó József különösen figyelt a népköltészeti gyűjtésre, és egyre gyakrabban biztatott a gyűjtés kiterjesztésére. 1968. február 4-én keltezett levelében ilyen elképzeléssel próbálta kiszélesíteni az általa is már ismert háromszéki népballadák gyűjtését: „Nem gondolja, hogy a diákgyűjtők fáradozását érdemes volna épp erre a csodás műfajra koncentrálni? Mostanság abban az örömben volt részem, hogy a csíkszeredai diákok hozzáfogtak a csíki balladák felkutatásához. Pethő Ilona vezetésével az *Utunk* 1966. május 20-i számában közölt kis tanácsadó cikkem alapján kezdték meg a munkát, és az eredmény máris kezdi igazolni fáradozásukat. Ha ezt a mozgalmat az eljövendő Hargita megye egész területére sikerülne kiterjeszteni, úgy vélem, a székely népballadáknak egy eddig még soha nem látott gazdag forrásgyűjteményét lehetne tető alá hozni. Gondolkozzék rajta, nem volna-e érdemes hozzáfogniuk, hisz a balladafejezet a Konsza gyűjteményében is nem a legerősebbek közé tarozik."

Ilyen széles körű, egész Háromszéket átfogó mozgalomra a magam tanította egyetlen, esetleg ritkán két osztállyal nem vállalkozhattam. Ekkor született az a gondolat, hogy ki kellene terjeszteni a gyűjtést a többi felsős osztályokra is. Kollégámmal megbeszéltem, magam minden osztályba elmentem. Próbáltam tudatosítani a tanulókban, hogy ilyen nemes fel-

---

[25] Megtalálható a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban.
[26] *Gyökerek* II. 3. (10) 1967. december 15.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

adatnak részese lenni kitüntetés. Igen hasznos, amit végzünk, dicsőséget szerezhetünk az iskolának, az egész megyének. Próbáljon meg minden tanuló bekapcsolódni a gyűjtésbe. Elmondtam, milyen adatokat rögzítsenek. Ebben az esetben is év végén kellett a balladákat beadni. Számosan kitűnő munkát végeztek, de ekkor bizonyos nehezményezésről is hallottam. Később úgy láttam, jobb lett volna csendben, csak azokban az osztályokban folytatni a gyűjtést, ahol tanítottam. És a következő években úgy is történt.

4. Mikor került sor a „felhívásra”? Tanév elején vagy a vakációk előtt?

Kezdetben a vakációra készülő néhány vidéki diákot kértem meg, később év elején, majd már év végén beszéltük meg a következő évre. A dolgozatokat, gyűjteményeket a tavaszi vakációról visszatérve adták be a diákok.

5. Minden korcsoportot bevontál a gyűjtőmunkába vagy csak a középiskolásokat?

Csak a középiskolásokat. Néha a kisebbekkel leírattam, hogy milyen gyermekjátékokat játszanak, milyen mondókákat tudnak.

6. Hogyan vált gyűjtővé valaki? Önként jelentkezett, vagy volt valamiféle „kényszerűség” is a dologban, például az, hogy a gyűjtést házi feladatként kapták?

Kezdetben a bennlakók önként jelentkeztek. A házi dolgozatok készítése idején év végére mindenik tanulónak kellett készítenie dolgozatot, néhányan az irodalmi feladat helyett a népköltészeti gyűjtést választották, de ekkor még csak értékeltük, később jegyet is kaptak teljesítményükre.

7. Ha önkéntes alapon ment a bekapcsolódás, voltak-e „gyűjtő” és „közömbös osztályok? (Vagyis olyan osztályok, amelyekből sok gyűjtő került ki, illetve olyanok, amelyekben egy-két tanuló vagy még annyi sem vállalkozott gyűjtésre?)

A diák minden osztályban diák. Bizonyára akadtak kevésbé lelkesek is, döntő többségük becsülettel elvégezte feladatát.

8. Láttál-e összefüggést a diákok tanulmányi előmenetele és a gyűjtési kedv és a szorgalom között? Volt-e olyan gyűjtőd, aki az iskolában bukdácsolt, viszont szorgalmasan és eredményesen gyűjtött?

Azt láttam, hogy a kitűnő, jó tanulók ilyenkor is igényesebbek voltak saját maguk iránt is. Sőt olyanok is voltak, akik gyűjteményük borítójára faragványt vagy rézmetszetet helyeztek el, varrottas mintákkal díszítették, vászonnal vonták be az összefűzött lapokat. Néha a lapokat is népi mintákkal díszítették. De ebben nem láttam, hogy a tanulmányi eredmény befolyásolta volna a tanulókat.

9. Mi motiválta a tanulókat? Valamilyen formában jutalmaztad-e a diákgyűjtőket? (jobb jegy, jutalom, nyilvános dicséret, stb.)

Kezdetben a köszönet volt a jutalom. Később az önálló alkotáson érzett közös öröm, elismerés jelentette a jutalmat. Talán ez volt a kedvezőbb időszak. Később a *Gyökerek*ben való megjelenés is elismerést jelentett. Az osztály előtt is értékeltem munkájukat. Aztán pedagógiai elvnek minősítették, hogy jegyben is ki kell fejezni az elismerést, jegyet is adtam.

10. Kikérdezted-e a diákgyűjtőket a gyűjtés körülményeiről, az adatközlőkről – akik lehettek családtagok, szomszédok, vagy csak falubeliek? Kerültek-e a diákgyűjtők célkeresztjébe nagy tudású adatközlők, akikhez többször is visszatértek a gyűjtők, gyűjtőnemzedékek?

Különösen olyan esetben, amikor helyi balladákat gyűjtöttek, mindig igyekeztem tisztázni minden körülményt, minden adatot. Ez látható mind a *Háromszéki népballadák*, mind *A halálra táncoltatott leány* kötetek jegyzeteiben. Ugyanazon énekeshez a későbbi gyűjtők is visszatértek, így megmutatkozott az időközben kialakult változatképzés is.

1977 tavaszán, amikor az egyik gyűjtő beadta füzetét, s benne olyan klasszikus balladát találtam, amelynek valóságában kételkedtem, bizonyságképpen édesapjával mentünk el a közlőhöz. Kiderült, hogy a Gyimesekből Szentgyörgyre költözött család asszonya énekelte. Neki köszönhettem, hogy egészen 1991-ig olyan kétezret megközelítő népköltészeti adatot vehettem hangszalagra.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

11. Került-e sor olyan megbeszélésekre, amelyeken értékelted a diákgyűjtők teljesítményét, esetleg felhívtad a figyelmüket nem kívánatos eljárásokra? Irányítottad-e céltudatosan a tanulókat bizonyos balladák keresésére? Volt-e foganatja, eredménye ennek?

Néhány esetben világossá vált, hogy nyomtatott könyvből másolta ki a diák a balladát. Ilyenkor felhívtam külön is a figyelmet erre. Olyan esetről is szereztünk tudomást, hogy a közlő hibátlanul elmondta valamely, az iskolában megtanult klasszikus ballada szövegét, a diák leírta, azonban ilyen eset ritkán fordult elő, nem lehetett hibáztatni a kevésbé tájékozott diákot sem. Mindig megkértem, vigyázzanak, ne a már könyvben megjelent balladák szövegét írják le. Arra külön is felhívtam figyelmüket, milyen értéket jelent régi klasszikus balladákat találni, próbáljanak egy-egy címet vagy bizonyos részletet elmondani ismerőseiknek, hátha eszükbe jut a teljes szöveg, de kevés eredménnyel járt. Hallottam arról, hogy Oltszemen valaki tudja énekelni *A gazdag asszony anyja* típusú balladát. Az osztályban felhívtam a tanulók figyelmét, jó lenne kideríteni, ki ő. Többen is kerékpárral elindultak megkeresni, meg is találták, a *Háromszéki népballadák* kötetben a 9. sorszámú [Albert 1973: 73–74]. Később magnószalagra is felvettem. A Demény Piroskával való látogatásunkkor készült felvételt a rádióban is közölték.

Zoltánban tartózkodott egy ideig Váradi József.[27] Próbáltam megtudni, milyen emléket őriznek még róla a faluban. Két leány jelentkezett, 64 személlyel beszéltek, csupán ketten tudtak valamely eligazító adatot. Felhasználtam a Váradi Józsefről készített írásomban (Albert 1996: 102). Hasonló eljárással próbáltam összegyűjteni a Katona Idáról szóló balladával kapcsolatos emlékeket Cófalván.

12. Volt-e kimagaslóan jó teljesítményt nyújtó gyűjtő (akár a gyűjtött anyag mennyisége, akár minősége tekintetében)?

Albert István és Dani Árpád tanulóm, amikor 1969 őszén a házi dolgozatok készítését beszéltük meg, azt kérték, hogy ők Kovászna megye

---

[27] Váradi József (1828–1854) huszártiszt az 1848-49-es forradalom és szabadságharc bukása után, 1851–54 között szervező munkát végzett a Székelyföldön egy újabb felkelés előkészítésére. Az osztrák hatóságok elfogták és 1854. április 29-én Sepsiszentgyörgyön kivégezték.

várairól és vártemplomairól készíthessenek dolgozatot. Két nyáron át kerékpárral végigjárták a megyét, négykötetes dolgozatot készítettek. A várakról, vártemplomokról rövid történelmi ismertetőt írtak, melynek szövegéhez közösen kerestünk forrásanyagot, helyszíni rajzokat, külső és belső fényképfelvételeket készítettek, érdeklődtek a várakról és vártemplomokról szóló mondák vagy más emlékek iránt. A négy kötethez 102 fényképet csatoltak.[28] Diafilmeket is készítettek, diákoknak, felnőtteknek is előadásokat tartottak.

Több tanuló is kérte, hogy faluja helyneveit gyűjthesse össze. Néhány gyűjtés nyomtatásban is megjelent. Ilyen: *Zalán és Feldoboly helynevei* (Berde 1976–1977), *Sepsikőröspatak helynevei* (Berde 1978), *Sepsikőröspatak és Fotosmartonos helynevei* (Berde 1979), *Bögöz község helynevei* (Péter 1979).

13. Hogyan jutottak el hozzád a gyűjtések? Szünidőről visszatérve órán vagy szünetben adták át a gyűjtött szövegeket, vagy külön megbeszéléssel összekötött alkalmakkor gyűjtötted be az újabb adatokat?

Kezdetben alkalomszerűen adták át a bentlakó tanulók, hisz nem tanítottam őket. Később a házi dolgozatokat a tavaszi szünidőről visszatérve az első órán adták át. Külön ceremóniája volt ennek. Az egész osztály figyelte a beadott dolgozatot. Inkább a külső borítókat. Közös elismerés követte a nagyformátumú, varrottas, vászonba fogott vagy más díszítésű dolgozatokat (fafaragás, rézmetszet). Bele is lapoztam a dolgozatokba, s amikor valamely rendkívüli adatra találtam, külön is megkértem azonnal a tanulót, érdeklődjék bővebben is a születési körülményekről, vagy írja le a valós történetet. Más esetben külön is megbeszéltük a gyűjtés esetleges kiegészítését.

14. Milyen formában kerültek hozzád a szövegek? A helyszíni lejegyzéseket adták át a diákok, vagy letisztázták? Voltak-e megkötéseid, elvárásaid, hogy miként kerüljenek hozzád a szövegek?

Kezdetben egy-egy papírlapra írták le a gyűjtést, később füzetben adták be a tanulók. Néhányan az említett borítókat is elkészítették, azokat meg

[28] Albert–Dani 1970–1971.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

is mutattam a következő évfolyamoknak, így valóságos önműködő verseny alakult ki a szép kivitelezésért. De egyszerű füzet beadása volt a kívánalom. Néhány tanuló gyűjtését magnószalagon adta be.

15. Készítettél-e másolatot a tanítványaid kéziratairól, vagy erre csak akkor került sor, amikor a Gyökerek számára valaki legépelte a szövegeket?

A *Gyökerek* indításakor legépeltük a kiválasztott szövegeket, *A népballada* című dolgozatomhoz 107 teljes szöveget gépeltünk, 213-at csoportosítottunk, és csak az adatait gépeltük le. A továbbiakban is végig gépeltük a *Gyökerek*ben megjelent balladák szövegét.

A *Háromszéki népballadák* szerkesztése idején az összegyűlt füzeteket Kolozsvárra kellett volna küldenem. Mivel meg akartam őrizni a dolgozatokat, ezért a füzetekben talált szövegekről másolatokat készítettünk. Azokat csoportosítottuk, csak a lapokat küldtük Kolozsvárra, úgy tudom, el is helyezték a Folklór Intézet archívumában.[29]

16. Hol tartottad a diákkéziratokat? Megvannak-e még? Vagy a Háromszéki népballadák *megjelenése után a kéziratos anyagot felszámoltad?*

Külön termünk volt a magyartanároknak. Abba magas polcokat szereltettünk, a szakkönyvek mellett ott őriztem az eredeti dolgozatokat. A balladás könyv megjelenése után is folytattuk a gyűjtést azokban az osztályokban, amelyekben tanítottam, így tovább szaporodott a gyűjtemény. 1952-től minden kéziratot megőriztem, a füzetek száma pedig meghaladta jóval az ezret. Nyugdíjba vonulásomkor a gyűjtemény egyik részét az iskola dokumentációs könyvtárába helyeztem el. Arra gondoltam, menynyire sajnáltam, hogy az 1890-es évek végén készített dolgozatokat nem őrizték meg, ott a könyvtárban megmaradnak, valaki még használhatja. Anélkül, hogy tudtam volna róla, a könyvtáros egy raktárhelységbe köl-

---

[29] A *Háromszéki népballadák* című kötetben külön jegyzékben sorolják fel a kiadatlan balladákat, melyeket a kolozsvári Folklór Intézet archívumában helyeztek el. A jegyzékben (Albert 1973: 477–497) a balladák egytől egyig leltári számukkal együtt szerepelnek, „hogy hivatkozás vagy tanulmányozás esetén azonosíthatók és a kutatók számára hozzáférhetők legyenek” (Albert 1973: 479).

töztette a dolgozatokat – helyszűke miatt. Később érdeklődtem Szőcsné Gazda Enikőtől,[30] nem tudná-e biztonságos helyre elhelyezni a múzeumban. Készséggel vállalta. Viszont, amikor már a költöztetésre került volna sor, akkor közölték velem, hogy időközben a raktárhelyiségből is elszállították, beadták hulladékpapírnak a begyűjtő központnak.

Azért nem veszett el minden. A balladák egyik részéből és más népköltészeti gyűjtésekből közöltünk mind a kéziratos, mind a nyomtatott *Gyökerek*ben. A füzetekből válogatva lakásomba is szállítottam azzal a céllal, hogy még dolgozzam belőlük. Megvan *A halálra táncoltatott leány* kötetének [Albert 2004] teljes kézirata, a későbbi gyűjtéseknek is egyik része.

Az idő telésével egyre inkább kezd hagyakozni az ember, így megkértem Gazda Enikőt, majd vegye át a gyűjtéseket, nála helyezem el a CD-lemezeket, a magnószalagokat is: mind, amit magam gyűjtöttem – közel 1000 adat – mindazt, amit diákok vettek hangszalagra.

Azért tartom még magamnál, hátha marad időm egy-egy téma kidolgozására. Szerettem volna a mesékből is egy-egy kötetet megjelentetni. Lemásoltam a hangszalagról az Albert Mátyástól és feleségétől felvett anyagot, abból szerettem volna még megjelentetni bizonyos köteteket. Őrzöm a Ditróban, Dánfalván és Felcsíkon gyűjtött anyagot. Másolatban található a cigányoktól hangszalagra vett anyag is.

17. Voltak-e kellemetlenségeid a gyűjtés szervezése miatt? Zaklattak-e a „kékszemű fiúk”?

Nem tudtam arról, hogy lettek volna megfigyelőim, sőt a Kovászna Megyei Néptanács Végreható Bizottsága 53/1971. számú határozata szerint – Király Károly[31] idejében – határozatot hozott a balladagyűjtemény kiadására. Erről a *Megyei Tükör* IV. (1971) február 24. 259. sz. 4. oldalán írtak. Gyűjtésünk közismert volt.

---

[30] Szőcsné Gazda Enikő (Kovászna, 1968. okt. 27.) – muzeológus, a néprajzi részleg vezetője a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban.

[31] Király Károly (Dicsőszentmárton, 1930. szept. 26.) – romániai magyar politikus, 1968–1972 között a Kovászna megyei pártbizottság első titkára és az RKP Politikai Végrehajtó Bizottságának póttagja volt. 1972-ben a hivatalos román politika elleni tiltakozásul előbb lemondott tisztségéről, aztán 1978-ban levélben is tiltakozott a magyarságot sújtó román állami intézkedések ellen.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

1989 után egyik orvos ismerősöm viszont arról beszélt, hogy az egyik „megfigyelő” neki annakidején elmondta: meg kell figyelniük engem is a balladagyűjtés miatt.[32]

A *Gyökerek* szerkesztéséért a kéziratos számok idején semmi elmarasztaló megjegyzést nem hallottunk, inkább érdemen felüli dicséretben részesítettek majd' minden magyar nyelvű országos lapban. Róla bőven található adat a *Háromszéki népballadák* kötet előszavában (Faragó 1973: 20–23). A nyomtatott számokat már a cenzúrának is be kellett mutatnunk, s ha nem megfelelő cikket találtak, azt a belső használatú tájékoztatóban az ország minden szerkesztőségébe elküldték. Néhány írással volt szerencsénk szerepelni e tájékoztatóban. A nyolcvanas években egyik ismerősöm azzal tért be hozzánk, hogy ma este házkutatás lesz nálunk. Biztosra mondta valaki „közvetítő”, tehát vigyázzak. Azt feleltem: hozzánk jöhetnek, itt semmi kifogásolni valót nem találnak. Amikor kikísértük, akkor indult el az ablakunk alól az antennás katonai autó. 1989 után mondta el a városi párttitkár, aki a szomszédságunkban lakott, hogy a tömbházi lakásunk fölött kihúzott drót, amely a szomszéd tömbházban lakó „megfigyelő” lakásához vezetett, ránk vigyázott. Ismerősöm nézte meg telefonunkat, megállapította, hogy valamely többlet szerelék van benne, ezért beszélgetéseinkkor bőven megraktuk párnákkal. Közvetlen tapasztalatom más ügyben volt, amikor mind 1956-ban,[33] mind 1974-ben[34] diákokat zártak börtönbe, vagy fél évig vizsgálati fogságban tartottak.

18. Hogyan viszonyult az iskola tanári kara a gyűjtőmunkához?

Többen segítettek: néhányan régi füzeteket adtak át, mások balladalejegyzést közöltek.

---

[32] Albert Ernő a megfigyelési dossziéját nem kérte ki, így erről biztos adataink egyelőre nincsenek. [A szerk.]

[33] Albert Ernő időpont-megjelölése nem egészen pontos. Az 1956-os magyarországi események hatására a „mikós” diákok közül néhányan 1957. és 1958. március 15-én titokban megkoszorúzták az 1848-as szabadságharcosok szentgyörgyi emlékművét. 1958-ban a szekusok elkapták őket és súlyos, 10–12 éves börtönbüntetést szabtak ki rájuk.

[34] 1974–75-ben több „mikós” diákot letartóztattak és több hónapon át vizsgálati fogságban tartottak a hatóságok államellenes szervezkedés gyanújával. Végül perbe nem fogták, de a szervezkedés vezetőit minden középiskolából kitiltottak, többeket osztályismétlésre ítéltek, s már csak az is, ha valaki tudott a szervezkedésről és nem jelentette (mint például Albert Ernő fia) további életpályájára nézve súlyos következményekkel járt: nem jutott be egyetemre, a kötelező katonai szolgálatát büntető munkaszolgálatosként töltötte, stb.

E tapasztalatokból sokat merítenék a későbbiekre is, de sok mindent azért ma már másként, hasznosabban, pontosabban végeznék.

Befejező mondataid késztettek arra, hogy hozzálássak, és minden gyűjtéssel kapcsolatos emléket rögzítsek. Egy ideig keresgéltem a feljegyzéseket, kerestem az újságcikkeket, részletes, kimerítő választ szándékoztam írni. Aztán rájöttem, hogy több időt igényelne elvégzése, változtattam elhatározásomon. Még gépelés közben is rövidítettem a szövegeken, ezért is sikerült ilyen vegyes megoldásúnak. Talán igen terjedelmesnek, mégis hiányosnak.

Szakirodalom

A. I. [Antal Imre]
1994 Kovács Dénes. In: Dávid Gyula (főszerkesztő): *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon. Szépirodalom, közírás, tudományos irodalom, művelődés*. III. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 153.

Albert Ernő
1973 *Háromszéki népballadák. Albert Ernő és tanítványai gyűjteménye*. Faragó József bevezetőjével és jegyzeteivel. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.
1989 *Édesanyám sok szép szava. Ádám Joákimné Kurkó Julianna énekei*. Albert Ernő gyűjtése. Kriterion Könyvkiadó, Bucureşti.
1995a *Boszorkányos dógok. Gyimesi csángó hiedelemmondák, hiedelmek*. Elmondta Albert Mátyás és felesége, Tamás Katalin. Bon Ami Kiadó, Sepsiszentgyörgy.
1995b *Rigó és madár. A főd népe. Egy gyimesi csángó család élete*. Elmondotta Albert Mátyás és felesége, Tamás Katalin. Bon Ami Kiadó, Sepsiszentgyörgy.
1996 Ballada Váradi Józsefről. *Néprajzi Látóhatár* V. (3–4) 86–140.
1997 *Rigó és madár. II. Hegyek között és hadak útján. Egy gyimesi csángó család élete*. Elmondotta Albert Mátyás és felesége, Tamás Katalin. Bon Ami Könyvkiadó, Sepsiszentgyörgy.
1998 *Sok szép cigányleány. Háromszéki cigányoktól gyűjtött népdalok és balladák*. Kiadja a Kovászna Megyei Népi Alkotások Háza, Sepsiszentgyörgy.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

1999a *Rigó és madár. Visznek Oroszországba. Hol sírtam, hol énekeltem*. Elmondotta Albert Mátyás és felesége, Tamás Katalin. Bon Ami Könyvkiadó, Sepsiszentgyörgy.

1999b *Selyemkert. Gyimesi csángó népmesék*. Elmondta Albert Mátyás. „Jádzó" Társaság, Sepsiszentgyörgy.

1999c A népi verses levelekről. In: Keszeg Vilmos (szerk.): *Írás, írott kultúra, folklór*. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 7. Kolozsvár, 30–56.

2000a *Szabad madár. Háromszéki cigányoktól gyűjtött népköltészet és levéltári okmányok*. Charta Kiadó, Sepsiszentgyörgy.

2000b *A tizenkét fejű sárkány*. Elmondta Albert Mátyás. Albert Kiadó, Sepsiszentgyörgy.

2001 *Sír az út előttem*. Háromszéki cigányoktól gyűjtött népköltészet és levéltári okmányok. Albert Kiadó, Sepsiszentgyörgy.

2004 *A halálra táncoltatott leány. Csíki népballadák*. Közreadja Albert Ernő. Albert Kiadó, Sepsiszentgyörgy.

2007 Ballada Dancsuj Dávidról. *Acta Siculica*, A Székely Nemzeti Múzeum Évkönyve, Sepsiszentgyörgy, 709–718.

2010a Verekedések. In: Albert Ernő–Ambrus-Mátyás Mária: *Csíkdánfalva és adatok a felcsíki hat faluról*. III. Albert Kiadó, Sepsiszentgyörgy, 191–192.

2010b Fizikai agresszió, verekedés. In: *Romániai Magyar Lexikon*. (Elérhetőség: http://lexikon.adatbank.ro/tematikus/szocikk.php?id=44 (A letöltés ideje: 2019. október 22.)

2014 Néprajz és iskola. Székely Mikó Kollégium, Sepsiszentgyörgy. In: Keszeg Vilmos–Szász István Szilárd–Zsigmond Júlia (szerk.) *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 22. Néprajzi intézmények, kutatások, életpályák*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 109–162.

2016 A *Gyökerek* iskolai folyóirat (Székely Mikó Kollégium, Sepsiszentgyörgy). In: Keszeg Vilmos–Virginás-Tar Emese (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 24. Hagyomány és örökség a romániai magyar néprajzkutatásban*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 229–270.

2017 *Édesanyám sok szép szava. Ádám Joákimné Kurkó Julianna énekei*. Gyűjtötte, bevezetővel és jegyzetekkel ellátta Albert Ernő. Második, bővített kiadás.

Albert István – Dani Árpád
1970–1971 *Kovászna megye várai és vártemplomai* I–IV. [Kézirat, Albert István tulajdona.]
Balogh Edgár (főszerkesztő)
1981 *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon. Szépirodalom, közírás, tudományos irodalom, művelődés.* I. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.
Berde Mária
1976–1977 Zalán és Feldoboly helynevei. *Aluta* VIII–IX. 419–434.
1978 Sepsikőröspatak helynevei. *Gyökerek* XII. (1) (42) 61–66.
1979 Sepsikőröspatak és Fotosmartonos helynevei. *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* XXII. (2) 225–228.
Bura László
1978 *Szatmári népballadák.* Munkatársaival gyűjtötte, bevezetővel és jegyzetekkel ellátta Bura László. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.
Csoóri Sándor
2004 Egykor elindula tizenkét kőmíves. In: Csoóri Sándor: *Visszanéztem félutamról.* Helikon Kiadó, [Budapest], 33–64.
Dömötör Tekla
1977 Dúsgazdagolás. In: Ortutay Gyula (főszerkesztő): *Magyar Néprajzi Lexikon.* I. Akadémiai Kiadó, Budapest, 631.
F. J. [Faragó József]
1994a Könczei Ádám. In: Dávid Gyula (főszerkesztő): *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon. Szépirodalom, közírás, tudományos irodalom, művelődés.* III. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 199–200.
1994b Konsza Samu. In: Dávid Gyula (főszerkesztő): *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon. Szépirodalom, közírás, tudományos irodalom, művelődés.* III. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 100–101.
Faragó József
1973 Háromszéki népballadák. In: Albert Ernő: *Háromszéki népballadák.* Albert Ernő és tanítványai gyűjteménye. Faragó József bevezetőjével és jegyzeteivel. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 5–51.
Fazakas Emese (főszerkesztő)
2009 *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár.* Anyagát gyűjtötte Szabó T. Attila. Főszerkesztő Fazakas Emese. XIII. kötet. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

József Álmos (szerk.)
2011 *Mi, az '59-esek. A sepsiszentgyörgyi 1. sz. Fiú- (Székely Mikó Kollégium) és a 2. sz. Leány Középiskolák 1959-ben végzett tanulóinak visszaemlékezései.* Szerkesztette és a képeket válogatta József Álmos. Sepsiszentgyörgy.
Kanyaró Ferenc
2015 *Erdélyi népballadák és epikus énekek. 1892–1905.* Kritikai kiadás. Kanyaró Ferenc szétszóródott hagyatékát összegyűjtötte, szerkesztette, bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel közzéteszi Olosz Katalin. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár.
Kántor Lajos
1964 Szentgyörgyi diákok. *Korunk* XXII. (5) 688–692.
Kriza János
1863 *Vadrózsák. Székely népköltési gyűjtemény.* Szerkeszti Kriza János. Első kötet. Stein János Erd. Muz. Egyleti könyvárus bizománya, Kolozsvártt.
M. H. – B. E. [Mózes Huba – Balogh Edgár]
1994 Kocziány László. In: Dávid Gyula (főszerkesztő): *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon. Szépirodalom, közírás, tudományos irodalom, művelődés.* III. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 67–68.
Molnár István
1943 Sallai szép Kata. In: Molnár István: *Élő népballadák.* Eredeti balladaszövegek felhasználásával színre írta Molnár István. Magyar Műsorközpont kiadása, Budapest, 57–71.
Péter Júlia
1979 Bögöz község helynevei. *Gyökerek* XIII. (1) (43) 69–72.
Seprődi János
1913 Marosszéki dalgyűjtemény**.** VIII. *Ethnographia* XXIV. (1) 36–49.

Un interviu neobișnuit cu profesorul Ernő Albert

În istoria culegerilor de folclor literar maghiar își ocupă un loc deosebit activitatea de culegere a elevilor. Rezultatele acestor culegeri sunt prezentate în numeroase publicații, dar modalitățile de organizare a acestor mișcări de culegere nu sunt cunoscute pe deplin. Din acest motiv autoarea lucrării a adresat o mulțime de întrebări profesorului Ernő Albert, să-și împărtășească experiențele câștigate în decursul deceniilor în care a organizat și a îndrumat o mișcare amplă de culegere a folclorului în Liceul nr. 1.

din Sfântu Gheorghe. Mişcarea desfăşurată şi susţinută în a doua parte a secolului al XX-lea a rezultat o colecţie imensă de balade populare maghiare. Din răspunsurile date de Ernő Albert reiese că motivaţia principală a elevilor reprezenta bucuria muncii constructive, iar mobilizarea lor cu succes este condiţionată întotdeauna de exemplul personal al profesorului îndrumător.

A Special Interview with Ernő Albert

Pupils' gathering work had an especially important role in the history of the Hungarian folk poetry collection. The results of these pupil-collections appeared in many publications, although we know very little about the way these gathering networks were organized. This was the point which motivated the author to ask questions from Ernő Albert, a retired teacher from Sfântu Gheorghe, how he organized and led his pupils in their folk poetry collecting network in the second half of the 20th century, how their huge, more than 1000 folk ballad-variants containing collection came into existance. The answers of Ernő Albert illuminates that pupils are motivated not by rewards but by the joy of being part of a creative work. We can also draw the conclusion that it is important to have a leader-teacher, as well, who can mobilize the pupils with his personal example.

© www.kjnt.ro/szovegtar